

Головне у випуску №3

Російська армія продовжує повномасштабну збройну агресію проти України, війська перегрупувались і зосереджені на наступальних операціях на донецькому та південному напрямках. Війна увійшла в затяжну фазу, і до припинення вогню мине щонайменше 6-9 місяців. Виділилися 12 областей України які безпечні для ведення бізнесу та захищені від сухопутного вторгнення. Ракетні обстріли можливі в будь-якій області, тому забезпечення сприятливого бізнес- та інвестиційного клімату в класичному розумінні неможливе. Потрібне планування відродження підприємств в цих нових умовах.

Втрати України з урахуванням як уже завданих інфраструктурі та економіці руйнувань, так і майбутніх утрат у наступні роки перевищують 1 трлн. доларів, зруйновано 3500 об'єктів інфраструктури.

Відчутні макроекономічні наслідки війни: скорочення виробництва, крах правил обміну, перехід торгівлі до бартеру, зупинка інвестицій та купівлі-продажу активів, падіння доходів і податкових надходжень, руйнування ланцюгів поставок, дефіцит, інфляція, втрати робочої сили, виїхали за кордон більше 4 млн. громадян (переважно жінки з дітьми).

Триває формування фондів на відновлення економіки, кошти планують отримати за рахунок репарацій від Росії, та західного плану відновлення України, зокрема почалося створення Трастового фонду солідарності ЄС та Фонду реконструкції України.

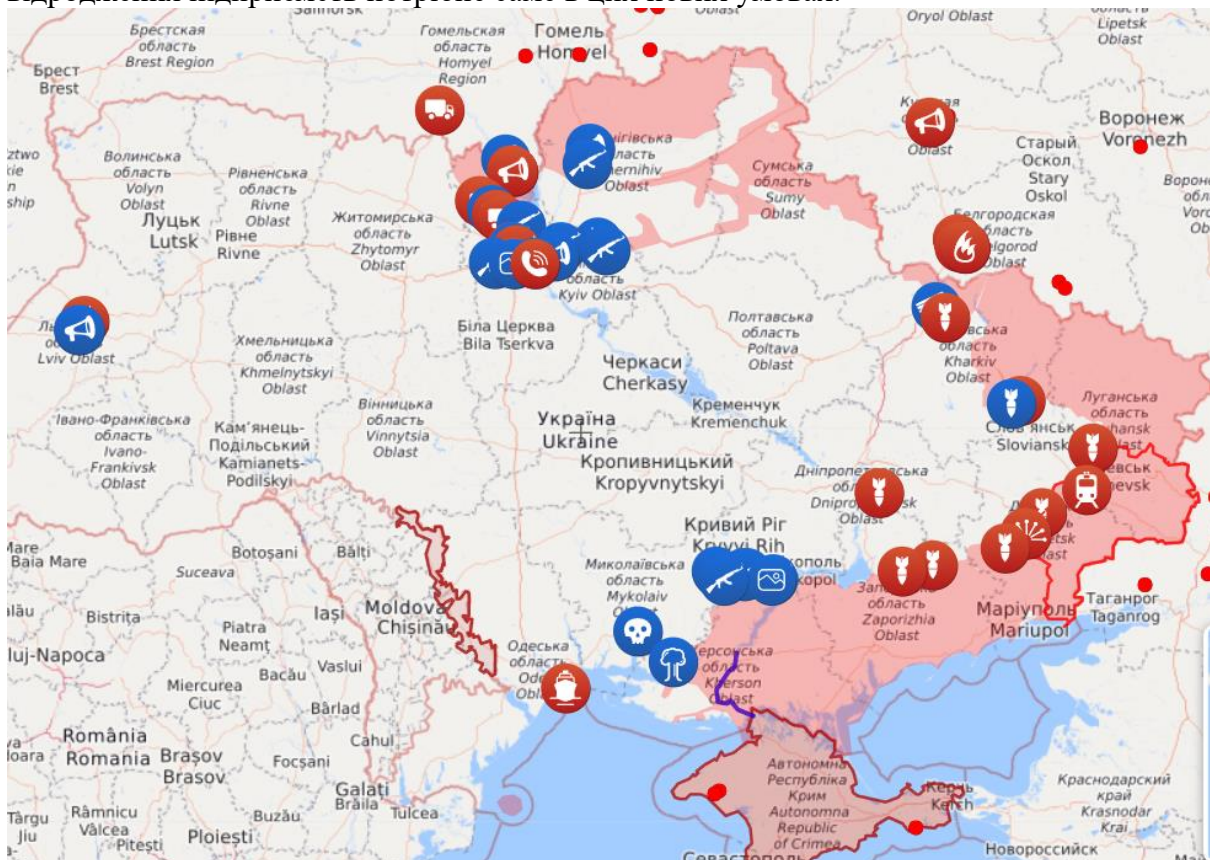
Експерти Українського кластерного альянсу (УКА) відзначають основні поточні завдання для успішної роботи кластерів, серед яких: відновлення логістичних ланцюгів та доданої вартості (ЛВД), поповнення запасів сировини, відновлення автоматичного відшкодування ПДВ, поповнення обігових коштів підприємств, формування державних замовлень на продукцію для ЗСУ, і цивільного призначення.

Відповідно, за минулий тиждень УКА активізує роботу кластерів по кільком ключовим напрямкам – співпраці кластерів у відновленні ЛДВ, експорту та інтернаціоналізації, запуску нових проектів з підтримки кластерів.

A1. Стан економіки та дії уряду по підтримці бізнесу

ВІЙСЬКОВА І ГЕОПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ

Російська армія продовжує повномасштабну збройну агресію проти України, а українські війська - оборонну операцію. Війська агресора перегрупувались і зосереджені на наступальних операціях на донецькому та південному напрямках. І хоча прориву в переговорах між Росією та Україною не відбулося, а Володимир Путін хоче нав'язати Україні капітуляцію, вимальовуються контури умов, у яких український бізнес буде працювати в наступні місяці. Місяць війни показав, що війна увійшла в затяжну фазу, і до припинення вогню триватиме щонайменше 6-9 місяців. Виділилися 9 областей України, Закарпатська, Чернівецька, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька, Вінницька і південні частини Волинської та Рівненської областей, які визначені Міністерством економіки як безпечні для ведення бізнесу, і, відповідно, - для релокації підприємств. Захищеними від уторгнення вважаються також частини Черкаської, Кіровоградської та Полтавської областей. Оскільки ракетні обстріли можливі в будь-якій області, забезпечення сприятливого бізнес- та інвестиційного клімату в класичному розумінні неможливе. Планування відродження підприємств потрібне саме в цих нових умовах.

Карта військових дій на 31 березня, [джерело](#)

СТАН ЕКОНОМІКИ ТА ДІЇ УРЯДУ

Скорочення української економіки за підсумками місяця повномасштабної війни оцінюється у 35% і вище.

За словами прем'єр-міністра України Дениса Шмигала, подальший розвиток української економіки залежатиме від того, наскільки швидко відновить роботу бізнес, і що відбуватиметься в експортних галузях. Утрати України з урахуванням як уже завданих інфраструктурі та економіці руйнувань, так і майбутніх втрат у наступні роки перевищують 1 трлн. доларів: 1) прямі збитки, тобто зруйновані мости, дороги, житло, будівлі та військова інфраструктура – понад 270 млрд. дол; 2) недоотриманий прибуток і не вкладені інвестиції - 290 млрд. дол; 3) втрати, що будуть отримані внаслідок зменшення ВВП у перспективі відносно довоєнних планів – 440 млрд. дол.). Війська Росії з початку війни зруйнували в Україні 3500 об'єктів інфраструктури.

За місяць війни український бізнес втратив більше, ніж за два роки пандемії. За оцінками Національного банку, протягом 2022 року економіка України втратить не менше 50% ВВП. Втім за оцінками експертів ЄБРР, економіка України може швидко відновитися, за умови завершення війни у найближчі місяці.

Відчутні

макроекономічні наслідки війни: 1) скорочення виробництва, експорту та імпорту; 2) крах правил обміну, перехід торгівлі до бартеру; 3) зупинка інвестицій та купівлі-продажу активів; 4) падіння доходів; 5) різке зниження податкових надходжень; 6) руйнування ланцюгів поставок; 7) дефіцит; 8) продовольча та промислова інфляція; 9) маніпулятивне ціноутворення; 10) знищення факторів виробництва; 11) депопуляція. За даними ООН, станом на 30-е березня з України виїхали більше 4-х млн громадян.. Спостерігається певна тенденція структурування

внутрішньо переміщених осіб, із їх переїздом до центральних областей України через велику скупченість людей та завищену вартість проживання в західних областях. Лише 17% компаній працюють у повному обсязі. Діючі підприємства страждають від дефіциту робочої сили (багато працівників мобілізовані або в теробороні), особливо це критично для аграрного сектора, для якого потрібні швидкі темпи посівної кампанії. Військові дії, брак пального, добрив і оборотних коштів (заблоковано морський шлях, тому аграрії не можуть продати зерно) призводять до сповільнення робіт та очікуваного зниження врожайності. Мінінфраструктури України допомагає аграріям у забезпеченні всім необхідним для посівної кампанії. Також Міністерство

переорієнтовує експорт сільськогосподарської продукції через залізничне сполучення на румунські та польські порти.

Проблем із генерацією електроенергії в Україні поки що немає, хоча спостерігається збільшення кількості пошкоджень магістральних електромереж через ракетні та артилерійські атаки.

Металургійний ринок перебуває в скрутному становищі, впродовж місяця війни більшість підприємств практично зупинилися через те, що не могли відвантажувати готову продукцію через заблоковані порти і морські шляхи. Через військові дії зупинені металургійні підприємства Маріуполя, Запоріжжя та Авдіївки. Втрати металургії України від війни становлять 30-40% їхніх довоєнних потужностей, особливо після зупинки маріупольських заводів, відновлення яких у короткостроковій перспективі перебуває під великим питанням.

Логістичний ринок зазнав значних утрат. У компаній, що пов'язані з інтернет-торгівлею, обсяги замовлень впали на 95%. Великі перешкоди пов'язані також із блокуванням транспортних шляхів.

Очікувано стійкою виявилася ІТ-галузь (із точки зору переміщення персоналу), однак замовлення від українських компаній різко скоротилися, особливо через проблеми у логістичних компаній. Зокрема заявили про зупинку роботи 250 ІТ-спеціалістів “Нової пошти”. У майбутньому різке сповільнення економіки та обмеження доступу до інтернету, можуть посилити негативні тенденції.

Триває релокація бізнесу. Станом на 29-е березня 98 підприємств перевезено на безпечні території. 375 перебувають на стадії переїзду, загалом Мінекономіки отримало 1164 заявок.

РЕСУРСИ НА ВІДНОВЛЕННЯ

Час відновлення економіки, за оцінками експертів, може зайняти не менше 5 років. Кошти планують отримати за рахунок заморожених активів РФ, репарацій від Росії, внутрішніх резервів України та західного плану відновлення України (фінансова безповоротна допомога від Євросоюзу; кредити відновлення від Світових фондів (Світовий Банк, МВФ тощо); прямої фінансової допомоги від США (безповоротна чи кредитна) та іншої фінансової допомоги від решти світу.

Можливість отримання репарацій від РФ оцінюється як низька. Якщо не буде примусової компенсації, організованої західними урядами та міжнародними організаціями шляхом конфіскації та вилучення російських активів, договір про відшкодування Україні може бути невиконаним. У разі компенсації шляхом безкоштовного постачання газу та нафти може виникнути залежність від Росії.

Тому лідери країн-членів Євросоюзу на своєму саміті ЄС зобов'язалися надавати підтримку українському уряду на невідкладні потреби, а після завершення війни – допомогти у відбудові країни. З цією метою Європейська Рада почала створення «Трастового фонду солідарності».

Прем'єр-міністр України заявив про початок створення Фонду реконструкції України, який будуть наповнювати країни від Австралії до США.

A2. Стан кластерів і пропозиції щодо покращення економічної ситуації

ПОТОЧНІ ПРОПОЗИЦІЇ

Уряд здійснив інтенсивні дії задля підтримки платіжного балансу та бюджетних виплат і відновлення бізнесу, підтримки переселенців, допомоги аграріям, кредитування бізнесу, скорочення регуляторних обмежень і релокації бізнесу. Цього тижня додалися рішучі дії по відновленню роботи металургійного комплексу та переведення логістики на територію ЄС.

На сьогодні за інформацією Українського Кластерного Альянсу основними для підприємств є завдання:

1. Відновлення логістичних ланцюгів.
2. Поповнення запасів сировини.
3. Відновлення автоматичного відшкодування ПДВ при експорті.
4. Поповнення обігових коштів підприємств.
5. Формування державних замовлень не лише на продукцію для ЗСУ, а також на продукцію цивільного призначення, особливо санітарно-гігієнічні товари, продукти харчування та будівельні матеріали.

Для експортерів надзвичайно важливим є завдання відновлення експорту, для окремих сегментів ринку експорт у нових форматах - єдина можлива стратегією виживання.

Серед пропозицій бізнесу: скасування переліку критичного імпорту як суттєвої перепони для ведення діяльності, сприяння поживленню імпорту та експорту шляхом різкої інтенсифікації діяльності державних установ по наданню баз даних компаній-адресатів експорту та дзеркальної бази даних компаній, від яких можна здійснити імпорт сировини, комплектуючих, готової продукції, а також обладнання. Терміновим є подальше спрощення митних процедур шляхом зниження вимог до переліку документів.

Для експортних підприємств надзвичайно важливим є відновлення автоматичного відшкодування ПДВ вже протягом поточного тижня, оскільки протягом місяця війни цього не відбувалося.

Для поповнення обігових коштів компаній потрібне розширення можливостей у рамках кредитування під 0% та додаткові банківські продукти.

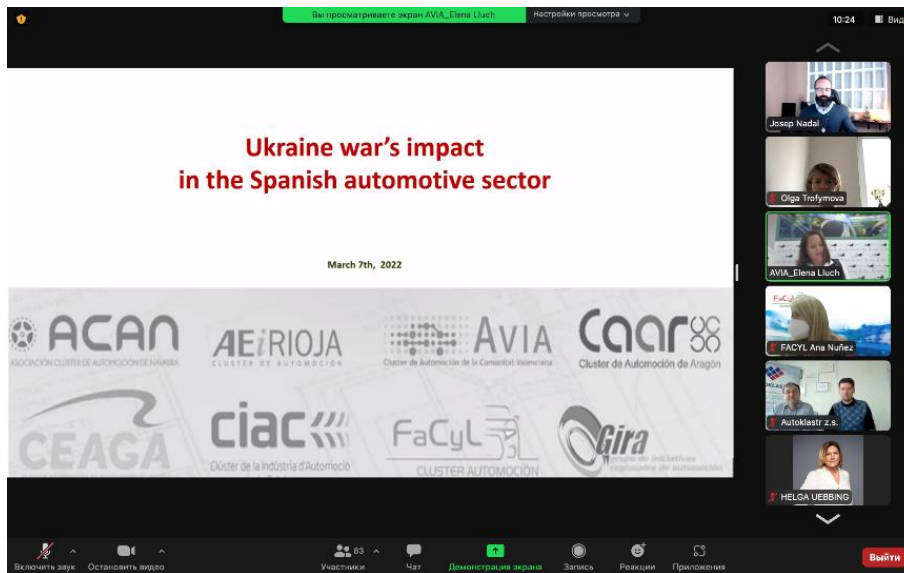
У питанні забезпечення виробництв сировиною потрібне суттєве збільшення кількості працівників посольств і торговельних місій для швидкого забезпечення заміни поставок з Білорусі та РФ на поставки з інших країн.

Окремою вимогою бізнесу є зміна регулювання НБУ по відношенню до комерційних банків, із тим, щоб вони могли почати кредитування без застави, так зване «проектне» кредитування. Це сприяло би пришвидшеному переміщенню підприємств та створенню нових підприємств командами тих бізнесів, які втратили свої активи на окупованих територіях та в зонах бойових дій.

Автомобільний кластер

У перший тиждень війни вся автомобільна промисловість України зупинилась, що спричинило зупинку Європейських автомобільних виробників чи зниження об'ємів

виробництва. Але зараз більшість заводів автомобільної промисловості відновила роботу та відправляють продукцію до своїх європейських замовників. Внутрішній ринок упав, тому дуже важливо зараз підтримати відшкодування ПДВ, щоб українські заводи не зупинилися знову через вимивання оборотних коштів. Європейські партнери пішли на зустріч - постачальники надавали сировину та комплектуючі без оплати (за неможливості оплачувати на початку війни), а замовники оплачували продукцію без відкладення терміну, тож держава повинна виконати свою функцію.

Більшість європейських замовників автомобільної промисловості розміщують удвічі більше замовлень ніж попереднього періоду, для зниження своїх ризиків шляхом зберігання продукції українських виробників у себе на складах.

З початку березня ведеться активна співпраця з Європейською Автомобільною кластерною мережею, яка об'єднує найважливіші кластерні ініціативи в європейських країнах. Наразі в мережу входять більше 1500 компаній-партнерів та науково-дослідних інститутів, а це більше 35000 експертів автомобільної промисловості.

Вже на початку березня було скликано збори мережі EACN та офіційно висловлено солідарність із Україною. Всі компанії-члени EACN зупинили бізнес-відносини з Росією та Білоруссю й почали допомагати Україні. Наша позиція - це релокація виробництв та замовлень із ворожих країн до України.

Було прийнято рішення об'єднати зусилля кластерів України машинобудівної галузі та діяти в одному напрямку. Вже сплановано 5 івентів для підприємств автомобільної та машинобудівної галузей для налагодження партнерських відносин та стимулювання вбудовування українських підприємств у світові ланцюги постачання та інтернаціоналізації.

Морський кластер

Силами ініціативної групи УКА та морського кластера почато розробку Плану відродження суднобудування України.

В умовах війни виробництво суден і кораблів майже повністю припинилося. Наразі виконуються лише роботи з виготовлення елементів оборонних споруд та поточний ремонт кораблів. Корабельні потужності не підлягають реальній релокації, до того ж руйнується наявна інфраструктура. Катастрофічно погіршилися і так негативні

показники виробництва галузі. Потенціал галузі знизився на понад 30%, а виручка - з майже 200 млн.\$ до приблизно 80 млн.\$.

Кластер “Слобожанське коноплярство”.

Силами ініціативної групи УКА та коноплярського кластера розпочато роботу з об'єднання кластерів для розробки Плану розвитку сфери коноплярства України. Підставою для такого розвитку є перспективність вирощування та переробки цієї цінної та високорентабельної культури.

На Сумщині збережені традиції селекції та технологій вирощування промислових конопель, сформовані умови для залучення громад, малих середніх фермерських господарств, сімейних ферм до розвитку сфери виробництва й переробки промислових конопель.

В. Проекти Українського Кластерного Альянсу

24-го березня 16 кластерів і кластерних організацій України об'єдналися в Український кластерний альянс (УКА). УКА став першим об'єднанням кластерів України, яке бере на себе місію розвитку всього кластерного руху. На даний момент сформовані засадничі положення, структура організації, перша пропозиція по цінностям, створені комунікаційні канали та початковий план дій, детальніше – [тут](#). У переліку цих дій – широке представлення українських кластерів до європейських із метою створення дієвих форматів співпраці з підтримки української економіки, ЛДВ та членів професійних спільнот.

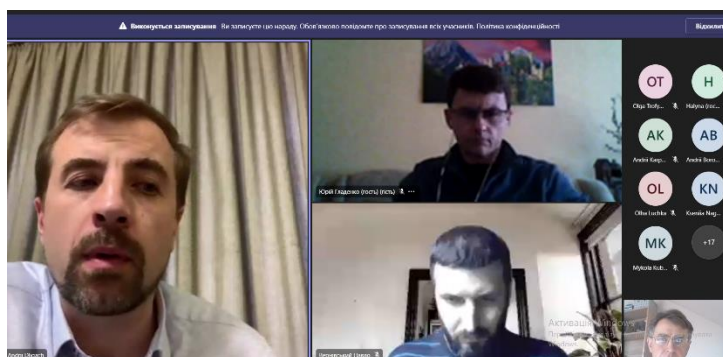
Прогрес УКА впродовж поточного тижня є наступним

- Завершено структурування координаційної групи УКА й формування початкового портфелю проектів.
- Створено волонтерську групу «Комунікації», яка розпочала роботу над створенням англійських каналів у соц. мережах і наповнення їх відповідним контентом. Створений лого та випущений загальний огляд стану УКА із закликом до приєднання.
- АППАУ та ДІН «КРІ» (інноваційний кластер УКА) повідомили про 4-х переможців у конкурсі BOWI. Оголошено про розширення програми EIF для всіх кластерів УКА. Також відбулися окремі перемовини з керівництвом консорціуму BOWI (Civitta) про підтримку та координацію з європейською мережею ДІН.
- Група кластерів (спільнота Індустрії 4.0) прийняла звернення до міжнародних вендорів (див. далі).

- Організований вебінар «Експорт та інтернаціоналізація в умовах війни», (див далі).
- Проведені наради по групах «Легка промисловість» та «Інжиніринг – Машинобудування», обидві виходять на чіткий порядок денний зустрічей С2С.
- Проведені наступні раунди перемовин із кількома донорами, формуються детальні грантові заявки на проекти в портфелі проектів УКА.

Вебінар УКА «Експорт та інтернаціоналізація під час війни»

Вебінар 30 березня став відновленням роботи Аналітичного центру платформи Industry4Ukraine, який був створений на початку COVID-19. Участь в вебінарі взяли провідні аналітики та експерти Центру економічного відродження (ЦЕВ), Експортно-кредитного агентства. Офісу з розвитку підприємництва та експорту, а також керівники кластерів УКА. В умовах, коли локальний ринок зменшився в рази, ринки в Європі та інших країнах світу мають стати тим плацдармом, що забезпечує швидке відновлення та стабільний розвиток українського виробництва.

Зокрема, співзасновник ЦЕВ Андрій Длигач назвав 3 внутрішні чинники, які стримують наразі реалізацію цієї стратегії

- 1) традиційно слабка торгова дипломатія країни, яка наразі повністю переключена на гуманітарну допомогу
- 2) традиційно слабкі та імпортозалежні ланцюги доданої вартості (ЛВД), які зараз в окремих сектора майже розірвані,
- 3) не працює частина логістики експортерів, в першу чергу, мова про морські шляхи.

В підсумку, експерти рекомендують всім кластерам України значно консолідувати свої зусилля в напрямку експорту – інтернаціоналізації. Для багатьох секторів сьогодні – це **єдино можлива стратегія виживання**. Керівництво УКА говорить, що багато МСП недооцінюють втрати на внутрішньому ринку й ще надіються, що війна от-от завершиться й «все буде як раніше». На жаль, це – ілюзії, й щоб врятувати окремі сектори та фірми, діяти потрібно негайно.

Разом з тим, підходи в цій сфері мають бути зваженими. Бізнес-об'єднання МСП, за рідкісними винятками, й раніше не могли похвалитись цілісними та успішними стратегіями експорту - що ж, говорити про нинішні часи. Учасники УКА потребують швидких та групових узгоджень за галузевими та секторальними ознаками щодо всіх можливих опцій інтернаціоналізації та їх кращої пріоритезації. Окремий акцент керівництво УКА має зробити на узгоджені та синхронізації сил та планів дій з 2-ма ключовими стейкхолдерами - Офісом розвитку експорту та Радою експортерів при

МЗС. Серед них – консолідація, групування та краща комунікація вже діючих численних механізмів та інструментів онлайн для своїх цільових груп.

Звернення групи кластерів УКА до міжнародних вендорів

7 високотехнологічних кластерів УКА, які входять у спільноту української Індустрії 4.0 звернулись до міжнародних вендорів, що працюють в Україні з вимогою повністю припинити роботу в РФ і повернутись до поставок в Україну. Зокрема цей заклик стосується лідерів українського ринку промислової автоматизації та електротехніки, Siemens і Schneider Electric, які найчастіше згадуються в міжнародних звітах серед постачальників даного ринку. Звернення акцентує на факті, що наразі санкції працюють «навпаки», тобто поставки припинені для українських споживачів і продовжуються для російських. Українські кластери закликали всіх вендорів проявити солідарність із українськими професійними спільнотами й допомогти їм у ці важкі часи дієвими та релевантними стратегіями, а не черговими деклараціями.

Точки координації на наступний період

Кластери УКА та наші партнери наступного тижня координуються в діях за напрямками:

- 1) Початок С2С зустрічей – першим на зустріч із єврокластерами виходять кластери легкої промисловості. 6-го квітня цю категорія представлятимуть Асоціація «Укрлегпром» та швейні кластери з Хмельниччини, Львівщини, Черкас і Харкова.
- 2) Формування 1-ої версії стратегії інтернаціоналізації для кластерів ІАМ.
- 3) Подача перших проектів із портфелю УКА для міжнародних донорів.
- 4) Запуск каналів комунікацій УКА.
- 5) Формування складу для наступних С2С зустрічей із кластерами харчової промисловості та ІАМ.

*Дайджести Аналітичного центру Українського кластерного альянсу мають на меті **інформування та координацію** серед керівників бізнес-об'єднань та кластерів спільноти промислових та хайтек секторів. Представлена інформація відображає точку зору керівництва та учасників платформи. Інформація призначена для поширення в колах учасників кластерів та бізнес-об'єднань платформи Industry4Ukraine та наших ключових партнерів – державних установ, міжнародних організації, НГО, експертного середовища. Випуск № 1, Випуск № 2 – див. за [посиланням](#).*

Над випуском працювали: Ольга Трофимова, Федір Дзень, Володимир Панченко, Юрій Жуков, Юрій Гладенко.

Головний редактор: Олександр Юрчак.